

Микрокаржылоо майда иш эмес!

Микрокаржылоо сектору өлкөбүздүн финансы рыногунда эң чоң роль ойнойт. Бул сектор Кыргызстанда 94-жылдардан баштап эл аралык донорлордун жардамы менен өнүгүүгө бет алган. Ушул жылы алгач “Финка” микрокаржылоо уюму ачылып, ал коомчулукка тез эле алынып кеткен. 2000-2005-жылдарда микрокаржылоо уюмдары тез темп менен өнүккөнүн белгилөөгө болот. 2002-жылы “Микрокаржылоо уюмдары тууралуу” мыйзам кабыл алынат. Мыйзамдын либералдуулугу, микрокаржылоо уюмдарын түзүүдөгү жеңилдетилген жагдайлар алардын тез өнүгүүсүн шарттаган.

Микрокаржылоо абадай зарыл

2005-жылы Улуттук банк 2006-2010-жылдарга микрокаржылоо уюмдарын ортомөөнөттүү мезгил аралыгында өнүктүрүү стратегиясын эл аралык донорлордун көмөгү менен иштеп чыгууну демилгелеп, ал өз жемишин берди. Анын максаты – республиканын алыскы аймактарындагы калктын кедей катмарын каржылык жактан тейлөөнү кеңири колго алуу менен жакырчылыкты кыскартуу болгон. Аталган өнүктүрүү стратегиясынын негизинде 2010-жылдын аягына чейин калкты кредит менен камсыздоо 2% - 4% , кардарлардын саны 220000, кредиттик портфелдин жалпы өлчөмү 6-7 млрд. сом болсо деп максат кылынса, иш жүзүндө ал салыштырмалуу 7% ке, 391210 кардарга, 11,1 млрд. сомго жеткен. Мунун өзү микрокаржылоо республикабыздын калкына абадай зарыл экендигин көрсөткөн. Мында каржылоо шарттарынын жеңилдиги өз натыйжасын берген, тактап айтканда кредиттер күрөөсүз берилип турган.

Өлкөбүздүн алыскы райондору тоолуу аймактарда жайгашкандыктан, ал жактарда банк-тардын филиалдары жокко эсе. Мындай кенемте ни микрокаржылоо уюмдары толтурганы ары кубанаарлык, ары колдоого алаарлык иш эле. 2005-жылы микрофинансы уюмдарынын саны 134тү түзүп, 52125 кардарды камтып, кредиттин орточо өлчөмү 28,5 миң сом болсо, 2010-жылы 396ны түзүп, 371913 кардарды

камтып, кредиттин орточо өлчөмү 26,7 миң сом болгон. Ал эми кредиттик союздардын саны 2005-жылы 320ны түзүп, 22376 кардарды камтып, кредиттин орточо көлөмү 25,9 миң сом болсо, 2010-жылы 217ни түзүп, 19571 кардарды камтып, кредиттин орточо көлөмү 58, 2 миң сом болгон.

Микрокаржылоо рыногундагы мына ушундай жогорку талапты эске алып, Улуттук банк эл аралык донорлордун көмөгү менен калкты микрокаржылоону андан ары улантып, 2011-2015-жылдарга микрокаржылоону өнүктүрүү стратегиясын иштеп чыккан. Бул стратегиянын максаты – кирешеси аз элдин каммарына акча каражатын алып турууга ыңгайлуу шарт түзүү менен узак мөөнөттүү кредитти камсыз кылуу эле. Бул үчүн жеңилдетилген кредиттерди берүүнүн, ички камсыздандырууну өстүрүүнүн, акча которуулардын, инновациялык төлөмдөрдүн, микрокамсыздоолордун жаңыча, жеңил шарттарына жетишүү талап кылынат.

Мыйзам бузулбашы үчүн

Аталган стратегиянын 2015-жылга карата максаттуу параметринде микрокаржылоо уюмдарынын кардарларынын саны 550-600 миң, калкты

камтуусу 10-11% деп айтылган болсо, быйылкы 2014-жылдын 30-июнуна карата кардарлардын саны 448065, калкты камтуусу 8% жеткен. Алдыда дагы бир жарым жыл турганын эске алсак, максат ашыгы менен ишке ашчуудай. Муунун өзү бул секторду өнүктүрүү үчүн баардык шарттар түзүлгөнүнөн кабар берет. Бул сектордун финансылык иш-аракеттеринин ачык-айкындуулугу эл аралык донорлордун аларга каржылык көмөк көрсөтүүсүн шарттап келүүдө. Микрокаржылоо уюмдарына айрым нормативдик актылар талап кылына бербейт. Рынокко кирүүсү кыйла жеңилдетилген. Мисалы, микрокредиттик компания ачуу үчүн алгачкы мезгилдери 50 миң сом гана керектелген. Документтердин топтому да көп эмес болчу. Ушундан улам ошол жылдары бир убакта эле 450 микрокредиттик компания ачылган. Бирок 2010-жылдан кийин бул сектордо мыйзам бузуулар орун алган, айталы кредиттик портфелинде факты жүзүндө 50 миң гана сом болсо, аны 500 миң деп көрсөтүп койгон учурлар катталгандыктан, акчаны көмүскө айландырышкандыктан, Улуттук банк алардын уставдык капиталын 5 млн. сомго чейин көтөргөн. Мындан улам майда бир нече микрокредиттик компаниялар ирилешип, ачык-айкын иштөөгө аргасыз болгон.

Макродеңгээл, мезодеңгээл жана микродеңгээл

2011-2015-жылдарга микрокаржылоону өнүктүрүү стратегиясы үч багытта – макродеңгээл, мезодеңгээл жана микродеңгээл багытында ишке ашырылууда. Макродеңгээлде саясий, укуктук жана регулятивдик чөйрө каралат. Тактап айтканда, микрокаржылоону өнүктүрүүдө мамлекеттик саясат, укук, Өкмөттүн финансылык жана көмөк көрсөтүү программасы, жөнгө салуу жана көзөмөл органын өнүктүрүү, координациялоо маселелери көңүл борборунда болот. Макродеңгээлдин негизги багыттары болуп – жагымдуу инвестициялык климатты түзүү аркылуу мындан ары да укуктук жана регулятивдик чөйрөнү жакшыртуу, микрокаржылоо уюмдарын жөнгө салуу жана көзөмөлдөө жаатында Улуттук банктын потенциалын көтөрүү жана эң мыкты эл аралык практикага ылайык келген мыйзамдарды ишке чегерүү, микрокаржылоо секторун консолидациялоо үчүн шарттарды түзүү, ошону менен бирге банктык эмес финансылык-кредиттик мекемелердин капиталына минималдык талаптарды коюу, керектөөчүлөрдүн укук-

тарын коргоонун универсалдык принциптерин киргизүү, калктын финансылык сабаттуулугун көтөрүү.

2011-2015-жылдарга микрокаржылоону өнүктүрүү стратегиясынын экинчи багыты – мезодеңгээл -

финансылык инфраструктурага жана дүң кредиттөөгө негизделген. Мезодеңгээл

төмөнкү маселелерди көңүл борборунда алат: банктык эмес финансылык-кредиттик мекемелердин депозиттик операцияларын активдештирүү жана алардын депозиттерин коргоо концепциясын иштеп чыгуу; каржылоо булактарынын бири катары дүң кредиттөөнү өнүктүрүү; банктык эмес финансылык-кредиттик мекемелердин кардарларынын кредиттик тарыхы тууралуу маалымат алмашуу системаларын түзүү; финансы омбудсмени катары кардарлардын укуктарын коргоо институтун түзүү менен конфликттерди жөнгө салуу.

Ал эми 2011-2015-жылдарга микрокаржылоону өнүктүрүү стратегиясынын үчүнчү багыты – микродеңгээлде микрокаржылоого катышкандардын потенциалын күчтөндүрүү, инновациялык финансы тейлөөлөр, бул сектордун социалдык жоопкерчилигин көтөрүү маселелери көңүл борборунда болот. Мында төмөнкү багыттарда иш жүргүзүлүүдө: банктык эмес финансылык-кредиттик мекемелердин талап кылынган убакка чейинки депозиттери, банкинг, алмаштыруу жана башка операцияларды кеңейтүү; ички ресурстарды мобилдештирүү жана сактык продуктуларды – депозиттерди киргизүү; каржылоонун жоопкерчиликтүү принциптерин киргизүү менен тобокелчиликти, социалдык чыңалууну азайтуу.

(Уландысы 14-бетте)

Микрокаржылоо майда иш эмес!

(Башы 13-бетте)

Проценттик ставкалар эмне үчүн банктыкынан жогору?

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердеги күндөлүк кездешчү негизги маселелер деп төмөнкүлөрдү эсептөөгө болот: Бул сектордогу каржы ресурстарынын бааларынын жогоруулугу; микрокаржылоодо кардарлардын укуктарынын бузулушу; калктын финансылык сабаттуулугунун төмөндүгү; финансы маселесине кызыкпагандык, кредиттердин, депозиттердин өлчөмүнүн төмөндүгү. Микрокаржылоодо каржы ресурстарынын бааларынын жогоруулугу акыры келип проценттик ставкага да таасир этет. Деген

ле эмне үчүн бул сектордогу проценттик ставкалар банктыкына караганда жогору? Муну кредиттер аз өлчөмдө берилгендигинен тышкары, финансы каражаттары чет өлкөлөрдөн тартылгандыгы менен да түшүндүрүүгө болот. Чет өлкө валютасы менен түшкөн каражатты биздин сомго которууда банк-тар көрсөткөн кызмат акысын алып калышат. Ырас, кардарларга чет өлкө валютасы менен деле берүүгө болмок, бирок, бул сектордун клиенттери негизинен алыскы аймактарда жашагандыктан, алар улуттук валюта – сомду гана колдонушат. Микрокаржылоодо кардарлардын укуктарынын бузулушу айрыкча 2010- жылдары көп орун алган. Иштерин акыйкат жүргүзүшпөгөн микрокаржылоо уюмдарынан жапа чеккен жүздөгөн кардарлар Улуттук банктын эшигин жыртканын эстейличи! Мына ушундай түшүнбөстүктөр болбошу үчүн Улуттук

банк бир катар иш-чараларды жүргүзүп, мыйзам актыларын иштеп чыкты. Алардын арасында финансы омбудсменин түзүү да бар. Айрым чет өлкөлөрдө кредитор менен кардардын ортосундагы талаш маселелерди борбордук банк эмес, финансы омбудсмени карайт. Калктын финансылык сабаттуулугунун төмөндүгү да эң негизги маселелерден болуп келүүдө. Кардар эптеп кредит алса эле болду. Проценттик ставкага, төлөө мөөнөтүнө, пеняга ж. б. маани беришпегендиктери өкүнүчтүү. Кардардын бир эле эмес, бир нече жерден кредит алгандыгы да бир топ проблема туудурат. Мындан тышкары алган кредиттерин максаттуу пайдаланышпагандыктан, төлөй албай калышкан учурлары көп. Калктын финансы маселесине кызыга бербегендиги, мындан улам кредиттердин, депозиттердин өлчөмүнүн төмөндүгү да негизги маселелердин бири. Элдин колунда өтө

көп суммадагы акчалар катылып жатат же көмүскө айланып жүрөт. Элдин көпчүлүгү акчаларын микрокаржылоо уюмдарында, банктарда сактап, депозит топтоонун ордуна банкага салып коюуну же кандайдыр бир мүлк сатып алууну туура көрүшөт. Демек банктарга ишенишпейт же акча каражатын узак мөөнөттүү сактоонун жол-жобосун билишпейт. Жогоруда айтылган маселелерден улам Улуттук банк төмөндөгүдөй бир катар иш-чараларды жүргүзүүдө. Калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу жаатында Улуттук программаны иштеп чыгуу; “Кредиттик маалымат алмашуу тууралуу” мыйзам долбоорун кабыл алуу; финансы омбудсмени тууралуу мыйзам долбоорунун концепциясын иштеп чыгуу; депозиттик операцияларды өнүктүрүү; мыйзамдарга жана Улуттук банктын нормативдик актыларына ылайык банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин ишмердигин мындан ары да жандандыруу.

Дайырбек
МЕЙМАНОВ,
m_daiyr@mail.ru